HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין ז.

מצוה למימרא להו. בריש׳ בי דינא בעיתו מי פשרה בעיתו פשרה: **הייגו ס״ק.** דלמאי נפקא מי אמרת דשמי לבצוע הא מקודם גמר דין דשמי לבצוע וה״ג דשמי הוא: **אילימא ביירייהו מצוה.** להזכיר פשרה למ״ק ליכא מצוה: **אילימא ביירייהו משמשמע דבריהם.** לת״ק אפילו שמע דבריהם דשמי לבצוע עד שיגמר הדין ויאמר זה זכאי וזה חייב לר״ש בן מנסיא משמשמע מת דבריהם וידעת להיכן נוטה אע״ג דלא נגמר אין דשמי לבצוע: **מקרא זה.** ובועז כתיב: **אלא נגד מעשה העגל.** שעשה אהרן פשרה הייגו לבני עלמו לעשות להם את העגל: **ויבן מזבח.** הבין מהזבוח לפניו שהרגו את חור על שלא עשה להם: **ולא הוא לו מקנאתם.** להם קופן לעשות כן בזכריה בן יהוידע ויחרב בית המקדש על כך: **ואני אנוש.** דלית להו משמשמע דבריהם מי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו ופליגא דרבי תנחום בר חנילאי דאמר רבי תנחום בר חנילאי לא נאמר מקרא זה אלא בנגד מעשה העגל שנאמר [1]ויראו אהרן ויבן מזבח לפניו מה ראה א״ר בנימין בר יפת א״ר אלעזר ראה חור שזבוח לפניו אמר אי לא שמענא להו השתא עבדו לי כדעבדו בחור ומיקיים בי [2]אם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא ולא הויא להו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגל אפשר הויא להו תקנתא בתשובה והני תנאי [3]פוטר מים ראשית מדון מאי דרשי ביה כדרב המנונא [4]דאמר רב המנונא [5]אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח אביי קשישא אמר דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם: שמע״י ושת״י שב״ע זמירו״ת הו״א סימן: ההוא דהוה קאמר ואזיל טוביה דשמע ואדיש חלפוה בישתיה מאה א״ל לרב יהודה קרא כתיב פוטר מים ראשית מדון ריש מאה דיני ההוא דהוה קאמר ואזיל אתרתי תלת גנבא לא מיקטל א״ל שמואל לרב יהודה [6]קרא כתיב [7]כה אמר ה׳ על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ההוא דהוה קאמר ואזיל שב בירי לשלמנא וחדא לעביד ביש א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב [8]כי שבע יפול צדיק וקם [9](ורשע יפול באחת) ההוא דהוה קאמר ואזיל דאזיל מבי דינא שקל גלימא ליזמר זמר וליזיל באורחא א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב [10]וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום ההוא דהוה קאמר ואזיל היא ניימא ודיקולא שפיל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב [11]בעצלתים ימך המקרה וגו׳ ההוא דהוה קאמר ואזיל גברא [12]דרחיצנא עליה [13]אדייה לגזיזה וקם א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב [14]גם איש שלומי אשר בטחתי בו וגו׳ ההוא דהוה קאמר ואזיל כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן אמר רב הונא קראי כתיבי מעיקרא כתיב [15]ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת [16]ותניא ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה [17]וכתיב [18]והבית אשר בנה המלך שלמה להי׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו ולבסוף כתיב [19]כה אמר ה׳ השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי וגו׳ מאי משמע דהאי לא תגורו לישנא דכנושי הוא אמר רב נחמן אמר קרא [20]ויין לא תשתה ולא תאגור רב אחא בר יעקב אמר מהכא [21]תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה רב אחא בריה דרב איקא אמר מהכא [22]אוגר בקיץ בן משכיל: אמ״ת ממו״ן ירא״ה סימן: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [23]כל דיין שדן דין [24]אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר [25]אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר [26]משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה׳ וגו׳ ואמר רבי שמואל בר [27](נחמן) אמר רבי יונתן [28]כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נפשו שנאמר [29]אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה׳ יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [30]לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנאמר

כנגד מעשה העגל. מקרא דתורת חמת קאי כדכתיב בפיפיה ורגיס הסיב מעון שיהא להם תקנה כדמסיק: **אלא** על דברי תורה. ואם למחרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף לג.) שטותין לו נשמת ונתת בחמורה ומ״ר קבעת עתים לתורה התם בחלש שעוסק בתורה מיירי אלא שלא קבע עתים והכא מיירי בשלא עסק כלל מי נמי שוטלים לו תחילה על מצת ומתן בחמורה ומ״מ יקבל דינו תחילה על דברי תורה והכי דריש ליה לקרא תחלת גילוי דינו במה שנטשו מדברי תורה[מ]:

לגודא דגמלא. דמ״ק פוטר מים להיינו גודא דגמלא שפוטרת את המלט מן המים כך הוא לחלוק מדון שמינו

עשרה. גובה מן הקרקע הרי שהקב״ה משרה שכינתו בעשרה טפחים סמוך לקרקע ועוד בתוך הכפורת בחמתה וחצי[ס]: **ונכנסו.** בנהמ״ק היה גבוה שלשים אמה ותורכו שלשים ובמקטרגו נאמר להם היה בית מנוחה לי שתוכל שכינתי להיות מלומלמת בתוכו: **עשה תקום.** לסתלק משער ג״ד:

[1] מצוה למימרא להו אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו היינו תנא קמא איכא בינייהו מצוה רבי יהושע בן קרחה סבר מצוה ת״ק סבר רשות היינו דר״ש בן מנסיא איכא בינייהו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו ופליגא דרבי תנחום בר חנילאי דאמר רבי תנחום בר חנילאי לא נאמר מקרא זה אלא בנגד מעשה העגל שנאמר [1]ויראו אהרן ויבן מזבח לפניו מה ראה א״ר בנימין בר יפת א״ר אלעזר ראה חור שזבוח לפניו אמר אי לא שמענא להו השתא עבדו לי כדעבדו בחור ומיקיים בי [2]אם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא ולא הויא להו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגל אפשר הויא להו תקנתא בתשובה והני תנאי [3]פוטר מים ראשית מדון מאי דרשי ביה כדרב המנונא [4]דאמר רב המנונא [5]אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח אביי קשישא אמר דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם: שמע״י ושת״י שב״ע זמירו״ת הו״א סימן: ההוא דהוה קאמר ואזיל טוביה דשמע ואדיש חלפוה בישתיה מאה א״ל לרב יהודה קרא כתיב פוטר מים ראשית מדון ריש מאה דיני ההוא דהוה קאמר ואזיל אתרתי תלת גנבא לא מיקטל א״ל שמואל לרב יהודה [6]קרא כתיב [7]כה אמר ה׳ על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ההוא דהוה קאמר ואזיל שב בירי לשלמנא וחדא לעביד ביש א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב [8]כי שבע יפול צדיק וקם [9](ורשע יפול באחת) ההוא דהוה קאמר ואזיל דאזיל מבי דינא שקל גלימא ליזמר זמר וליזיל באורחא א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב [10]וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום ההוא דהוה קאמר ואזיל היא ניימא ודיקולא שפיל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב [11]בעצלתים ימך המקרה וגו׳ ההוא דהוה קאמר ואזיל גברא [12]דרחיצנא עליה [13]אדייה לגזיזה וקם א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב [14]גם איש שלומי אשר בטחתי בו וגו׳ ההוא דהוה קאמר ואזיל כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן אמר רב הונא קראי כתיבי מעיקרא כתיב [15]ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת [16]ותניא ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה [17]וכתיב [18]והבית אשר בנה המלך שלמה להי׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו ולבסוף כתיב [19]כה אמר ה׳ השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי וגו׳ מאי משמע דהאי לא תגורו לישנא דכנושי הוא אמר רב נחמן אמר קרא [20]ויין לא תשתה ולא תאגור רב אחא בר יעקב אמר מהכא [21]תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה רב אחא בריה דרב איקא אמר מהכא [22]אוגר בקיץ בן משכיל: אמ״ת ממו״ן ירא״ה סימן: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [23]כל דיין שדן דין [24]אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר [25]אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר [26]משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה׳ וגו׳ ואמר רבי שמואל בר [27](נחמן) אמר רבי יונתן [28]כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נפשו שנאמר [29]אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה׳ יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [30]לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנאמר

שנינו: לא סגי לן. לן די לנו: **הרי כאן**

מסורת הש״ס

ע) [עמ״ס תוספות גיטין סה. ד״ה ואכתי], ג) שבת לג. [קדושין מ:], ג) [אין זה בפסוק אלא כך אומר וכשעיים יכאבו בדעה ודע דבקלקול ליתא לג׳ מיחות הללו], ד) [מרגוס על נטע גרוסלן], ס) [פי׳ הרים כלי זיינו עלי ערוך ערך גז ר׳], ו) סוכה ד׳, ו) ולבסוף כתיב וכשיב. כל״ל רש״ל], ז) (פוטר טו.) [ע׳ תוס׳ שבת י׳. ועוד ביתר ביאור בתו׳ ב״ב ח: ד״ה דין ותוס׳ מגילה טו: ד״ה זכו], ט) [ל״ל נחמני], י) יבמות קט:, כ) רש״ל כ׳ שהוא דיוטו ממד עם לעיל], ל) בע״י: בכפורת בתמתים ותלי תרכו], מ) [וע״ע תוס׳ קדושין מ:],

הגהות הב״ח

(ס) רש״י ד״ה פוטר מים המתחיל ופותח בקטנה ראשית מדון הוא:

מוסף רש״י

תחילת דינו. ליוס הדין, תחילת תביעות שעליו מפני מה לא עסקת בתורה (קדושין מ:). **פוטר מים.** הפותק עול מוכה, **ראשית מדון.** הוא תחילה דינו, ואין מים שלא מורה, לכתיב (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים (קדושין מ:). **ארון תשעה.** גובהו, לכתיב ואמה ואמה ואמה קומתו, ואמה בת שבה עשמים (סוכה ז:). **אל תגזול דל כי דל הוא.** אל תגזלו כי תרמתו דל, בעבור שהוא דל ואין לו כח לעמוד נגדך (משלי כב כב).

רבינו חננאל

אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו ואף על גב שנתגלה הדיבר וכן יש לו לדיין לומר לאדם חזק איני נזקק לכם שמא יתחייב החזק ונמצא החזק רודפו לדיין וכו׳ ור׳ תנחום בר חנילאי דריש האי קרא פוטר מים ראשית מדון במעשה דאהרן בעגל שנא׳ ויראו אהרן ויבן מזבח לפניו מה ראה אמר רבי אלעזר ראה חור זבוח לפניו אמר אי לא שמענא להו השתא קטלי נמי לדידי ומתקיימא בהן אם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא ולית להו תקנתא בתשובה לעולם אפשר אטרדם במעשה העגל אפשר דהדרי בתשובה והויא תקנתא וכו׳. ואסיקנא כל דיין שדן דין אמת לאמתו משרה שכינה על ישראל שנאמר אלהים נצב בעדת אל וגו׳ ומהעוות מסלק שכינה שנאמר משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה׳. וכל דיין שנוטל ממון מזה שלא כדין ונותנו לזה הקב״ה גובה נפשו ממנו שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא ואומר כי ה׳ יריב ריבם וגו׳.

תורה אור השלם

1. וַיֵּרֶא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמַר חַג לַיְיָ מָחָר: שמות לב ה
2. רָאֲה יְיָ וַתֵּבֵיטָהּ לְמִי עוֹלֵלְתָּ כֹּה אִם תֹּאכַלְנָה נָשִׁים פְּרִיָּם עֹלְלֵי טִפָּחֵים אִם יֵהָרֵג בְּמִקְדַּשׁ אֲדֹנָי כֹּהֵן וְנָבִיא: איכה ב כ
3. פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן וְלִפְנֵי הִתְגַּלַּע הָרֵיב נְטוֹשׁ: משלי יז יד
4. כֹּה אָמַר יְיָ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל מְכָרָם בַּכֶּסֶף צַדִּיק וְאֶבְיוֹן בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם: עמוס ב ו
5. כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם וּרְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בְרָעָה: משלי כד טז
6. אִם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוָּךְ אֱלֹהִים וְיָכָלְתָּ עָמֹד וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מְקֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם: שמות יח כג
7. בְּעַצְלָתַיִם יִמַּךְ הַמִּקְרֶה וּבְשִׁפְלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת: קהלת י יח
8. גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר בָּטַחְתִּי בּוֹ אוֹכֵל לַחְמִי הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב: תהלים מא י
9. וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתָךְ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות כה כב
10. וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיְיָ שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: מלכים א ו ב
11. כֹּה אָמַר יְיָ הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אַי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאַי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: ישעיהו סו א
12. כְּרָמִים תִּטַּע וַעֲבַדְתָּ יַיִן לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תֹאגֹר כִּי תֹאכְלֶנּוּ תֻּלָּעַת: דברים כח לט
13. תָּכִין בַּקַּיִץ לַחְמָהּ אֲגָרָה בַּקָּצִיר מַאֲכָלָהּ: משלי ו ח
14. אֹגֵר בַּקַּיִץ בֵּן מַשְׂכִּיל נֹרֵדֶם בַּקָּצִיר בֵּן מַבִישׁ: משלי י ה
15. מְזַמּוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: תהלים פב א
16. מִשֹּׁד עֲנִיִּים מֵאֲנָקַת אֶבְיוֹנִים עַתָּה אָקוּם יֹאמַר יְיָ אָשִׁית בְּיֵשַׁע יָפִיחַ לוֹ: תהלים יב ו
17. אַל תִּגְזָל דָּל כִּי דַל הוּא וְאַל תְּדַכֵּא עָנִי בַּשָּׁעַר: כִּי יְיָ יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ: משלי כב כב-כג

נד א מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין הלכה ד סמג עשין קז טוש״ע מ״מ סימן יג סעיף ב:

נה ב מיי׳ פ״ג מהל׳ ת״ת הלכה ה סמג עשין יב ועטור ום״ע י״ד סימן רמו סעיף יט:

נו ג מיי׳ פ״ג מהלכות תשובה הלכה ה:

נז ד ה ו מיי׳ פכ״ג מהלכות סנהדרין הל׳ ח ט סמג עשין קז טוש״ע מ״מ סימן ח ס״ב: